

ЭПІТЭТЫ Ў ЗБОРНІКУ МАКСІМА БАГДАНОВІЧА “ВЯНОК”

А.Ю. Якавец, ІІ «А» клас

Навуковы кіраўнік – Н.У. Магер

Ліцэй Палескага дзяржаўнага ўніверсітэта

Максім Багдановіч першы свядома і мэтанакіравана працаваў над тым, каб далучыць беларускае слова да скарбніцы сусветнай літаратуры. Прагрэсіўны гуманістычны змест творчасці паэта ўвасоблены ў самабытнай форме, якая вызначаецца ў першую чаргу вобразнай мовай.

Праблема даследавання мовы мастацкага твора – адна з найбольш складаных і нераспрацаваных у сучаснай філалогіі. У беларусістыцы да гэтага часу мала прац, прысвечаных зборніку Максіма Багдановіча “Вянок”. А прац, якія раскрывалі б сродкі мастацкай выразнасці, мы не знайшлі наогул.

Аб’ектам даследавання з’яўляецца мова твораў М. Багдановіча, што ўвайшлі ў паэтычны зборнік “Вянок”.

Прадмет даследавання – эпітэт з пункту гледжання яго структурных і семантычных прыкмет, а таксама механізмаў утварэння.

Мэта працы – аналіз выкарыстання эпітэтаў у паэтычным зборніку Максіма Багдановіча “Вянок”.

Для дасягнення пастаўленай мэты ў рабоце рашаюцца наступныя задачы: аналіз існуючых азначэнняў эпітэта; аналіз класіфікацыі эпітэтаў у сучаснай лінгвапаэтыцы і прадстаўленне кірункаў і падстаў класіфікацый у абагульненым выглядзе; аналіз механізмаў утварэння эпітэтаў; комплекснае і сістэмнае даследаванне ўжывання эпітэтаў у зборніку Максіма Багдановіча “Вянок”.

У нашай працы высветлена дыфініцыя паняцця “эпітэт”, вызначаны спосабы яго граматычнага выражэння, стылёвай афарбоўкі, функцыі, граматычнай будовы. Кожная з вылучаных намі груп ілюструецца прыкладамі з твораў М. Багдановіча.

У якасці накірункаў даследавання эпітэтаў абраны тры ракурсы, якія дазволілі з трох прынцыпова розных бакоў прааналізаваць эпітэты з мэтай паказаць сутнасць семантычнага пераўтварэння слова ў мастацкае азначэнне.

Намі было прааналізавана 94 вершы паэтычнага зборніка, у якіх эпітэт быў мнагапланавым і разнародным. Мы вылучылі найболей частотныя спосабы граматычнага выражэння эпітэтаў:

якасныя прыметнікі (*цёмны* блеск адлівае, *чырвоны* веер, *светлы* пыл, *бледны* рог месяца, *чорная* рыза, *чырвоныя* кавалкі вугля, *сінявокая* ноч і інш.) 83,7%

адносныя прыметнікі (*люстраная* рака, *зімовая* маска, *вясёлкавыя* іскры) 4,6%

прыналежныя прыметнікі (*дзявочыя* сны, *пугачова* вока) 0,7%

дзеепрыметнікі (*паломаны жыццём* чалавек, *сінеючы* Ніл, *забыты* край, *зварушаны* дух) 11%

назоўнікі (простыя прыдаткі) (зара–*зараніца*, гутаркі–*казкі*) 0,7%

Марфалагічная лінія тыпалогіі эпітэтаў паказала актыўнасць ужывання ў тэкстах М.Багдановіча ў якасці эпітэта дзеепрыметнікаў, назоўнікаў, розных разрадаў прыметнікаў. Як прыметнікі, так і назоўнікі і дзеепрыметнікі набываюць у кантэксце твораў якасную семантыку (*заплаканы* месяц, вочы *збалелыя*, *нахмураная* ноч, *зімовая* маска, *дзявочыя* сны).

Як ужо адзначана, прадметам непасрэднага даследавання ў нашай працы з’яўляецца эпітэт, прадстаўлены прыметнікам, дзеепрыметнікам, назоўнікам.

Табліца – Марфалагічнае выражэнне эпітэта ў тэкстах зборніка “Вянок” М.Багдановіча

№ п/п	Па спосабу выражэння	Колькасць	Працэнтныя суадносіны
1.	Прыметнікі	250	89%
	адносныя	13	4,6%
	якасныя	235	83,7%
	прыналежныя	2	0,7%
2.	Дзеепрыметнікі	31	11%
3.	Назоўнікі (простыя прыдаткі)	2	0,7%

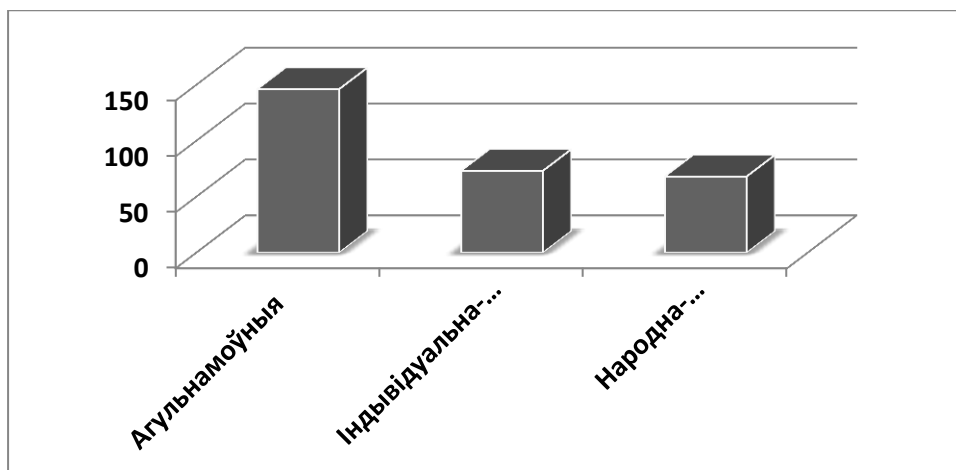
Раскрыццё духоўнага свету лірычнага героя, як правіла, адбываецца праз матэрыяльныя вобразы, карціны прыроды. Для гэтага Багдановіч карыстаецца побач з агульнамоўнымі (49,8%) і сталымі (26%) індывідуальна-аўтарскімі (24,2%) эпітэтамі, якія выражаюць аўтарскую ацэнку навакольнага жыцця, дапамагаюць нам бачыць свет у складанай прызме асацыяцый, знаходзіць падабенства і выяўляць аналогіі, якія даюць магчымае зразумець нябачныя на першы погляд сувязі паміж разнастайнымі з’явамі.

М.Багдановіч дасягае высокай паэтычнасці, вобразнасці пры дапамозе звычайных, агульнавядомых слоў і выразаў, якія ў паэтычным кантэксце рэалізуюць мнагазначнасць, стылістычную разнастайнасць.

З 94 вершаў зборніка метадам суцэльнай выбаркі быў адабраны эпітэты (281), якія былі размеркаваны па адпаведных тыпах.

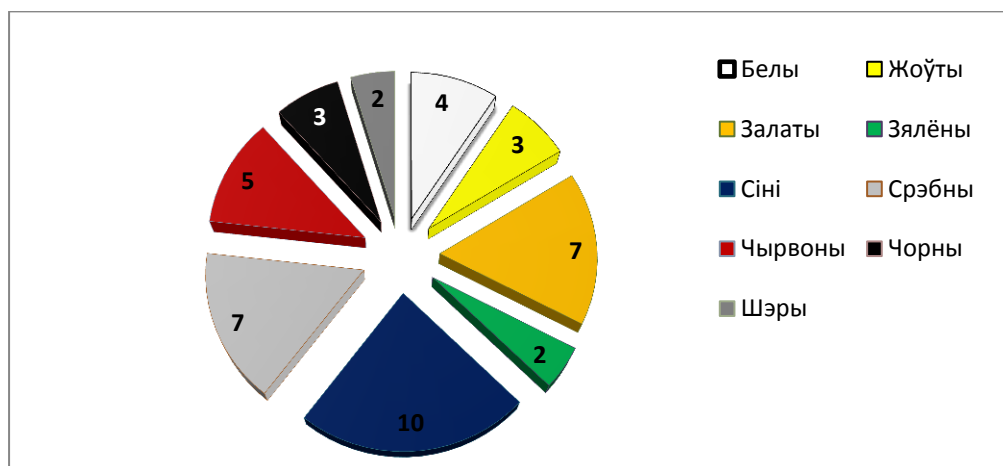
Абраная класіфікацыя эпітэтаў мяркуе падзел мастацкіх азначэнняў па іх семантыка-стылістычнай прыналежнасці. У адпаведнасці з ёй выяўлены наступныя колькасныя суадносіны: агульнамоўныя (140), індывідуальна-аўтарскія (73), народна-паэтычныя (68).

Мы можам зрабіць вывад, што самая шматлікая група прадстаўлена агульнамоўнымі эпітэтамі, сталыя і індывідуальна-аўтарскія прадстаўлены ў прыблізна роўных суадносінах. Колькасны аб’ём суадносін дэманструе наступная дыяграма:

Наша бачанне свету ва ўсёй разнастайнасці яго фарбаў залежыць ад дзіўнай здольнасці чалавечага розуму адрозніваць колеры і адценні аб'ектаў.

Дадзеныя паказваюць, што ў вершах М. Багдановіча невялікая разнастайнасць колераў і іх адценняў. Пры гэтым найбольш часта аўтар ужывае халодныя фарбы, якіх амаль у два разы больш, чым цёплых. М.Багдановіч у сваіх вершах выкарыстоўвае такія фарбы, як белы(4), жоўты(3), залаты(7), зялёны(2), сіні(10), срэбны(7), чорны(3), чырвоны(5), шэры(2).

Праведзеная сістэматызацыя эпітэтаў дазваляе зрабіць выснову пра незвычайна шырокі семантычны склад – можна канстатаваць тэндэнцыю да ўцягвання практычна любога слова, якое падвяргаецца семантычнай трансфармацыі ў кантэксце М.Багдановіча. Не меней паказальны факт шырокага выкарыстання дзеяпраметнікаў, якія фіксуюць падкрэслена сітуацыйнае ўспрыманне прадмета ці з'явы ў яе сувязях з іншымі прадметамі ці з'явамі. Пры гэтым вельмі значная колькасць эпітэтаў зафіксавана ў адзінкавым ужыванні.